

KÜLFÖLDI SZEMLE

AZ AMERIKAI UNITÁRIUS TÁRSULAT LEGUJABB ÉVKÖNYVE ÉS JELENTÉSEI.

Kékszínű, világos nyomású, ujjnyi vastag évkönyv és kisebb nyolcadrétalakú évi jelentések könyve van előttem.

I. Az évkönyv egy oldalra terjedő kalendáriummal kezdődik, a tartalomjegyzék után a Társulat tisztviselői vannak felsorolva. Eliot A. Sámuel elnök, nyolc alelnök, Cornish titkár, Robertson h. titkár, Fuller pénztáros. tizennyolc igazgatósági tag, három csoportra osztva s három évenként választva. Állandó bizottságai: Végrehajtó, Pénzügyi, Sajtóügyi, Külföldi összeköttetések, Vallásos nevelés, Iskolák és Egyetemi központi missiók, Társadalmi összeköttetések és felekezeti közti barátság. Közügyek szolgálata, Nyilvántartási ügyek és a Fenntartási alap bizottsága. A Társulatnak külön Terjeszkedési osztálya van, melynek nyolc bizottsága van, hatáskörével fedve egészen az Egyesült-Államok és Kanada területét. Aztán Lelkészekről gondoskodó, Könyvtári, Templomépítési kölcsönök, Útszéli szószéket szerkesztő bizottságok.

A Társulat elnöke és titkára az egyes Bizottságok ülésein felvilágosításokra nyújthatnak, de szavazásban részt nem vehetnek. Huszonnégy államból vannak levelezők Angliából Dr. Carpenter, Dr. Mellone, Dr. Drummond, Magyarországról és Erdélyből Dr. Csiki Gábor, Józán Miklós, Dr. Boros György, Csifó Salamon.

Mint hogy mind amerikai mind angol unitárius gyűlekezeteink történetében a jövő év történelmi nevezetességű lesz, ugyanis 1925. évben fogja ünnepelni mind az Amerikai Unitárius Társulat, mind a Britt és Külföldi Unitárius Társulat megalakulásának 100 éves évfordulóját: mindkét Társulat rövid történetét, valamivel rövidebben, mint az évkönyvben van, ideiktatom:

Az *Amerikai Unitárius Társulat* 1825. május 25-ikén alakult. Bostonban már megelőzőleg körülbelül húsz, közügyért lelkesedő, szabadelvű polgár, társadalmi és emberbaráti célok szolgálatára szervezetet alakított. Vallási, erkölcsi és városi ügyek megbeszélésére kéthetenként összejöttek. A Quincy losiás házában 1825. januárjában az összejövetelen arról beszélgettek, hogy olyan társulatot alakítsanak, melyben a gyülekezeti szervező egyházak szabadelvű irányzata nyer kifejezést s amely

ily irányú könyvet és füzeteket adna ki. Norton A. indítványára bizottságot küldöttek ki ennek megfontolására. A bizottság a Federal utcai gyülekezet tanácstermében január 27-én megtette jelentését. Ezen gyűlésen neves emberek, mint Channing, Ware, Norton, May, Lowell, Walker, Eliot A. S. Higgonson, körülbelül huszonötön, jelentek meg, olyan emberek, akik nagyobb fontosságot tulajdonítottak a jellem, erény, érintetlenség, szeretet, nemesség emberi tulajdonainak, mint a hittételeknek. Nem kalandos tapasztalatokat kerestek, hanem elérkezettnek látták az időt arra, hogy az új-angliai szabadelvű gyülekezeteket megszervezzék. A szervezkedés célját így fejezték ki: szövetkeznek „a keresztény igazság és szeretet s az országban a vallásosság terjesztésére”.

A bizottságnak az unitárius Társulat szervezésére vonatkozó javaslatát 1825. május 25-én reggel a lelkészek konferenciája elé terjesztették (Berry Street.) A konferencia a tárgyban való határozathozatalát az nap délután 4 órára halasztotta, s ekkorra a Federal utcai egyház tanácstermébe hívták meg a jelenlevőket a javaslat megbeszélésére. Ezt az összejövetelt Dr. Ware Henrik vezette. Meghatározták, hogy „Amerikai Unitárius Társulat néven egy új társaság megalapítása vált szükségessé”. A határozat végrehajtására Walker, Gannet, Ezra lelkészekből és Tappau világi tagból álló bizottságot neveztek ki. A következő reggelen alapszabályokat fogadtak el, mely szerint a társulat célja „a tiszta kereszténység terjesztése és érdekeinek előmozdítása.” Elnökké Dr. Channinget, titkárrá Gannettet, pénztárossá Tappaut, alelnökké Sroty, Lyman, Longfellow urakat és hat tagot választottak. E társulat azóta az amerikai unitáriusok érdekeit munkáló szervezet. Törvényesen 1847-ben ismertetett el s 1885-ben lett képviselőküldő testületté. A szervező bizottság eredeti jegyzőkönyvében feladatai így vannak megjelölve:

1. Hazánkban (Egy. Áll.) az unitárius kereszténység állapotáról tájékozás szerzése és adása.

2. A szabadelvű keresztények között egység, rokonszenv és együttműködés teremtése.

3. A vallásra vonatkozó józan nézetekről könyvek és füzetek kiadása olyan árban, hogy mindenki megszerezhesse.

4. Olyan helyekre, ahol állandó lelkészek nincsenek, missionariusok küldése.

4. Jövőben olyan módszerek elfogadása, melyek célszerűnek látszanak lelkészek segélyezésére és templomok építésére.

A *Britt és Külföldi Unitárius Társulat* szintén 1825. május 25-én alakult. Ez három társulatnak az egyesülése folytán keletkezett. A keresztény igazságok ápolása és erények gyakorlása érdekeit könyvekkel terjesztő társulat (1791); az 1806. létesített unitárius alap (ez tekinthető a legfontosabbnak); az unitáriusok polgári jogait védő társulat (1819 alap.). Ezekből alakult

a Britt és Külföldi Unitárius Társulat, melynek céljai unitárius gyülekezetek létesítése, a kezdet nehézségeivel küzdő gyülekezetek támogatása. Londonban és az ország más részeiben gyűléseket tart. Munkájának eredményeként ma Angliában 356 gyülekezet van.

Az évkönyv szemlét tart a szabadelvű kereszténység állapotáról a különböző országokban. A szemlében figyelmünket a csehszlovákiai mozgalom ragadja meg. Tudnunk kell azt, hogy Masarik elnöknek nem régen elhunyt felesége amerikai unitárius nő volt. Maga Masarik is a múltban nem egyszer hallatta szavát a vallási szabadelvűség szent ügye érdekében. A békeszerződés megkötése után, amint Csehszlovákia Ausztriától leszakítottan önálló életet kezdett, a Habsburgok érdekében mesterségesen létesített államegyház életében nagy változás állott be. A hivek 30%-a az államegyháztól elszakadt s ha az egyházat és az államot elválasztó törvény életbelép, ez folytatódni fog.

Dr. Capek T. Norbert, korábban római katolikus s ma unitárius lelkész átutazott Amerikába, hogy ott tájékozást szerezzen a szabadelvű vallásos mozgalmakról. Érintkezésbe lépett az Amerikai Unitárius Társulattal s hazájába újra visszatérve, Prágában telepedett le. Azóta ott csodás dolgok történtek. Három-négy hónap alatt tájékozta barátait s céljaira maga körül egy kis társaságot gyűjtött. Prága egyik legszebb helyiségében 1922. év kezdetén vallásos összejöveleteket kezdett tartani. Mint mikor a parázs váratlanul lángra lobban, sikere meglepő volt. Nem kételkedők és habozók, hanem boldog emberek tömegei hallgatják, akik evangeliumában megtalálják azt, aminek régen érzik a szükségét. A városban a szabadelvűséget képviselő elemek tömegei, egyetemi tanárok, tanítók, művészek, zenészek, kormánytisztviselők, tekintélyes iparosok, egy csoport orosz egyetemi hallgató, csatlakoznak gyülekezetéhez. Dr. Capek otthonában egymást érik az érdeklődők, az ország minden részéből tömegesen kapja a leveleket és meghívásokat.

1922. április 9-ikén alakult meg Prágában az Első Szabad Gyülekezet. Szövetség formája ez: „Az Igazság és Szabadság szeretetében, a legnagyobb próféták szellemében egyesülünk Isten szolgálatára. Lelkiismeretem nyugodtságára ígérem, hogy arra törekszem, hogy a Prágai Szabadelvű Gyülekezet-jő tagjává legyek.” Itt szép jövő vár a szabadelvű vallásos gondolatra. Egy lelkes munkatárs összejöveleteket tart vasárnap reggelenként, amelyeken átlag 400 gyermek van jelen. Egy nemzeti sorsára nagy hatással van az ilyen mozgalom, melynek határait látni nem lehet.

II. Az Amerikai Unitárius Társulat jelentései egy évről (1922. május 1-től 1923. április 30) vonatkoznak.

Az első oldalak egyikén a Társulat elnökeinek névsora áll, szolgálataik idejének megjelölésével. Az első elnökké

választott Channing, egészségi állapotának gyengeségére hivatkozva, mindjárt megválasztása után lemondott s így ténylegesen szolgáló első elnök Bancroft (1825—36.) lett. Kilencvennyolc év alatt tizenkilenc elnök volt. Legtöbbször 2—3 évig viselték e tisztelet. Eliot A. Sámuel 1900-tól kezdve viseli, tehát a leghosszabb ideig. Titkár volt 20. Cornish 1916 év óta az.

Eliot A. Sámuel elnöki jelentésében visszaemlékezik arra, hogy első jelentését mint a Társulat titkára terjesztette be 1898-ban. Összehasonlítja a 25 év előtti állapotokat a mostanival. 1898-ban a Társulat végrehajtó szervezete állott a titkárból, a pénztárosból, aki a naplókat vezette s a fizetéseket eszközölte, a h. titkárból, aki az épületet gazdolta, az évkönyvet szerkesztette, a szószékek ellátását közvetítette, állt egy írónkból és egy gyorsíróból. Az egyedüli apostol-titkár (Field Secretary) New-Yorkban lakott. Ma a Társulatnak 14 szervezett ügyosztálya van, felelősségteljes vezetőkkel, az önkéntes munkásokon kívül több mint ötven a fizetett tisztviselők és alkalmazottak száma. A Társulat összes kiadása 1898. évben 63.000 s az 1923. évben 590 000 dollár. Alapokban és javakban a pénztáros 1898-ban 516.000 d. értékért s 1923. évben 4,750.090 d. értékért felelős. Huszonöt évvel ezelőtt — mondja Eliot elnök — a Társulat évenként néhány füzetet és könyvet adott ki, néhány missziót tartott fenn az Egyesült-Államokban, egy Japán missziót irányított, a titkár látogatta a gyülekezeteket, tanácsokat adott, prédikált, szóval mindenből csinált valamit felületesen. A Társulat munkájának hatása érezhető ma nemcsak az unitárius gyülekezetek erősítésében, hanem a nemzetek és felekezetek közötti barátság ápolásában, önfeláldozó lelkipásztorok képzésében, a lelkészek támogatásában a vallási szabadság és kereszténység számtalan ágazatán. Amint az anyagiak megengedték, az igazgatótanács ügyosztályokat létesített, azokra vezetőket állított, akik magukat az ügy szolgálatára szentelik. Az elnök az ügyosztályok munkájának összhangba hozását végzi.

Az egyházszervezetben a mi sajátos feladatunk az, hogy az egyéni szabadságot a társas tevékenységgel s az igazgatási kezdeményezést a demokratikus ellenőrzéssel összeegyeztessük. Gyülekezeteink amikor társulási alapon munkálják istenországának eljövételét, nyitva állanak a proféták előtt is. Szervezetünk elég erős kell, hogy alkalmas legyen az összes erőknek egy cél szolgálatába állítására; ugyanakkor elég hajlékonynak kell lennie arra is, hogy úgy a gondolkozást, mint a módokat tekintve az egyéni és helyi vonatkozásoknak teljes szabadságot biztosítson. Anyagi helyzetéhez mérten a Társulat minden olyan munkát pártol, a mi vallási gondolkozást emberiesse, a társulást demokratikussá s a vallásos életet termékennyé teszi.

Jelentésében foglalkozik azzal, hogy a Társulat szándéka az, hogy a főbb centrumokban házat vásároljon s azokban

képviselőségeket tartson fenn, amilyenek vannak New-Yorkban és San-Franciscoban. A Társulat kiadásában megjelent füzetek sorszáma elérte a 335-öt. Az elmúlt évben 220.000 darabot osztott szét a világ különböző részeiben. A füzetekből megjelent 7 szám, a kiadott könyvek száma is 7, az eladott könyvek száma meghaladja a 30.000 példányt.

A terjeszkedési ügyosztály jelentése szerint a Társulat 44 gyülekezetet segített a saját alapjából. Ezek az egyetemi városokban, az izlandi és finn bevándorlók és a politikai és kereskedelmi központokban levő kisebb gyülekezetek. A terjeszkedési alapból segített 34-et. A Társulat titkárai ezeket rendszeren látogatták. A terjeszkedési osztály sikeres munkát végzett, minden héten a sajtóban tájékoztató közlemények elhelyezésével, melyeket a vallási rovatok szerkesztői szívesen fogadtak. Az egyes országrészekben működő lelkészeket konferenciákra hozta össze. Brown apostol-titkár jelenti, hogy egynek kivételével, az év minden vasárnapján valamelyik gyülekezetben prédikált. Három hónapot Európában töltött, meglátogatta dr. Capeket Prágában. Ahol szükség volt rá, egy gyülekezetben öt-hat hetet is töltött.

Az új-amerikaiak ügyosztálya jelenti, hogy 2 norvég, 11 izlandi és 4 finn misszió van. A norvég mozgalmat 45 évvel ezelőtt Björnson a költő, politikus és író kezdte, tanítványa Jansen folytatta, utóda dr. Amandus Hanokaban erős gyülekezetet alapított Lelkészekben van csupán hiány. Az izlandiak első unitárius gyülekezete 1891-ben létesült Winnipegben. Az első finn unitárius gyülekezet pedig 1916-ban.

A külföldi viszonyok ügyosztálya jelenti, hogy egy küldöttség meglátogatta az erdélyi gyülekezeteket s látogatásáról „Transylvania in 1922.” címen könyvet adott ki. 1922. augusztusában a Szabadelvű Nemzetközi Kongresszus Leidenben ülésezett. Európában a prágai mozgalom mellett a Budapesten indított misszió érdemel figyelmet. A békeszerződés megkötése után nagyszámú erdélyi menekült telepedett le Budapesten. A budapesti különben erős és tevékeny gyülekezet ily nagyszámú született és nevelésében is unitárius lelki gondozására berendezkedve nincsen. A Britt és Külf. U. Társulattal karöltve Budapesten házat vásárolt.

A Társulat lelkészeket segítő alapja 175.000 dollár. Templomépítési kölcsön alapja 162.000 dollár, hatvanöt gyülekezetnél van kölcsöne. Fenntartása óta az alap 772.000 dollárt adott 275 gyülekezetnek.

Ha a Társulat egész munkáját áttekintjük, éreznünk kell, hogy ez nem csak emberek munkája, mert itt Isten szentlelkének ereje működik az embereken.

Kiss Sándor.

Aktuális ügyek.

Az ifjúság neveléséről s a belmisszióról.

Amint a külföldi lapokat olvasgatom s a mai legérdeke-
sebb és legjellemzőbb mozgalmakat vizsgálom, első sorban
amaz ifjúsági mozgalmak öllenek szemeim elé, melyek az
egész világon elterjedőben vannak s mindinkább divatosakká
is kezdenek válni.

Úgy látszik, minden nép megérezte az ifjúság nevelésé-
nek nagy fontosságát s ezért a nevelésügyi kérdések minden
állam életében előtérbe kerültek. A háborúért lelkesedő sovi-
niszta faji és nemzeti felfogás épen úgy az ifjúságért küzd,
mint a békebarát nemzetközi mozgalom. Mind a semleges,
mind a győző, mind pedig a legyőzött országokban találunk
olyan ifjúsági mozgalmakat, amelyek az emberiség jövő békéjé-
ért szállanak síkra s aszerint, amint jelen helyzetük kedvező,
vagy kedvezőtlen: az általuk elképzelt béke is vagy a jelen,
helyzet állandósítása mellett, vagy pedig a dolgok jobbrafor-
dulása esetén válhatna valóra. Az apák nagyon összepöröltek,
a felnőttek túlságosan beleharaptak egymás húsába. A düh,
a harag és a kegyetlenség csúnyán rabigába hajtotta a meg-
lett embereket s a háború furiái alapos rombolás végeztek a
népek és fajok életében. A szemet szemért, fogat fogért elve
megpróbálta rendet csinálni a világon s az eredmény az em-
bernek emberiségéből való kivetkőzése lett.

A Jézus által hirdetett békekesség és szeretet nem talált
otthont sem a harcmegzőkön, sem a háborusködő népek hazai
életében s a *humanismus* a *vérbosszú* kitöltésének adott
helyet minden vonalon. A vulkánikus kitöréshez hasonlóan
pusztította el a megvénhedett gyűlölet az emberek lelkében a
testvéri érzést s lángbagyúlt az egész világ künn és benn egy-
aránt. Nyomorúság következett mindenkire s mivel az ember,
állítólag nem képes az ember-testvériség értékeit föléleszteni:
keresik mindenütt azt a csodaszert, amellyel meg lehetne gyógyí-
tani a megtévelyodött és lezüllött emberiséget.

A világ az *ifjúsághoz* fordult s innen várja ma majdnem
mindenki képzelt jövődjö megmentését, sőt diadalát. A harci
riasztók az ifjúság izmaira, akaratára és idegeire számítanak